

A szerepjáték a kisiskoláskori idegennyelv-tanításban

Az idegen nyelv ismerete eszköztudást jelent. Felhasználása az órai, tantárgyi kereteken kívül valósul meg. A nyelvtanítás eredményességéről akkor beszélünk, ha a tanulók a valóságos kommunikációs helyzetekben helyt tudnak állni. A nyelvtanítás célja az idegenekkel idegen nyelven történő sikeres kommunikációra való felkészítés. Célunk, hogy az elsajátítandó nyelvet célszerűen és leleményesen hívja segítségül a diák a másokkal való érintkezés során. Az élet által produkált, kiszámíthatatlan, váratlan helyzetekre úgy tudjuk felkészíteni őket, ha a nyelvtanulás során sokszor hozzuk őket hasonló helyzetekbe. A nyelvtanulót a célnyelv tudatos, hatékony és alkotó használatára kell felkészítenünk. Egy nyelv tanulója a nyelv használójaként válhatnak.

CÉCILE DELANNOY és JACQUES LÉVINE írják *A motiváció* c. könyvük bevezetőjében: „Tanítani annyi, mint hatékonyan vezetni a gyermeket azon vágyának elérésében, hogy megtalálja a világ értelmét, a világban való helyét, hogy meg tudja valósítani magát. (...) A végső cél: tudni kell motiválni a tanulót, hiszen az a tanár, aki motivál, sikeres diákot nevel.”¹

Az alábbiakban azt szeretném bemutatni, hogy a szerepjáték alkalmazásával hogyan igyekszem motiválni 6–9 éves diákjaimat, miként próbálom felkészíteni őket a sikeres, valós kommunikációs helyzetekre.

PIAGET szerint a gyermeki nyelvhasználat e korban veszi el egocentrikus jellegét és a monológ formából a dialógusba fordul. Ezt a sajátosságot hasznosíthatjuk már a nyelvtanulás kezdetén.

Az idegen nyelvi tevékenységek, a kommunikációs magatartás tanítása, gyakoroltatása a kisiskoláskori nyelvtanításban dalok, mondókák, kiszámolók, versek, párbeszéd, rövid színdarabok felhasználásával történik. Ezek sok játékra adnak lehetőséget. A gyermeknek nincsenek gátlásai, bátran játszik, okosan fejezi ki magát idegen nyelven.

1. Dalok, mondókák – A mondókák, dalok fontos kellékei a kisiskoláskori nyelvtanításnak. A mulatságos, verses kis történetek kalandokat, eseményeket mondanak el. A gyermek megérti az események menetét, a dallam, a ritmus segíti az elsajátítást.

Az éneklés, a játékos mondókák reprodukálása, a dalok meghallgatása a szórakozás, az öröm forrása. Kulturális vonatkozásuk is van, mivel a célnyelv népének életébe, szokásvilágába engednek bepillantani. Nyelvi funkciójuk pedig: a beszédhallás, a szövegértés, a helyes kiejtés fejlesztése, gyakoroltatása, szókincsgyarapítás, a nyelvtanulás előkészítése.

A mondókák, népi és gyermekdalok megtanulásával idegen nyelvi anyag birtokába kerül a tanuló. Gyors elsajátításukat megkönnyíti, hogy élményt, játékot kínálnak, segítik a gyerek önkifejezését. Nagyon sok párbeszédet tartalmaznak, így szövegeik kontextusba hozhatók más beszédeseményekkel, kapcsolhatók beszédgyakorlatokhoz, új beszédhelyzetekhez.

Példák a *Les petits lascars* című kötetből (2)

- „Monsieur Pouce”: Két szereplőt igénylő mini színdarab. A gyermek a szereplője és a rendezője a történetnek. (4. o.)
- „Mes petits lapins ont bien du chagrin...”: (16. o.) Betegségek, testrészek tanításánál. A kislány kérdegeti nyusziját arról, hogy hol érez fájdalmat, majd varázsszóra meggyógyítja.
- „J' aime la galette...” (24. o.) A gyerekek körben állnak, imitálják a sütemény kelését. Kérdezik: Elég piros már? / Megsült már? Az étkezések témakörben tanítjuk.
- „Promenons- nous dedans les bois...” Párbeszéd a farkas és az erdőben sétáló kisgyerekek között. A gyermek tudakozódik afelől, hogy éppen mit csinál a félelmetes állat. Az öltözködés témakörében tanítjuk. (27. o.)

A játékok változatossága, a játékban való folyamatos részvétel, a gyermeki világhoz közelálló témaválasztás fenntartja a tanulók érdeklődését, figyelmét. Játék közben tanulják és használják az idegen nyelvet.

II. A párbeszéd – A párbeszéd beszédaktusokat hordozó beszédegész. Feldolgozása fejleszti a szövegértést, segíti a nyelvi struktúrák és azok működésének érzékelését. Alkalmas arra, hogy a tanuló beszédaktusokkal, beszédhelyzetben, különböző témák szavait felhasználva beszédcselekvéseket hajtson végre. Ha a nyelvi tevékenységek automatizálódtak, biztonságosan, könnyebben működnek, a finomabb, összetettebb társas érintkezés fejlesztését segítik elő.

Példa: Mireille Connen: *Mes premiers mots en francais.*¹ „Le petit frere”

III. Színdarabok – Sok párbeszédet tartalmaznak. Lehetőséget adnak dramatikus és báb-játékok rendezésére. Hosszabb szövegük miatt inkább szakköri munka keretében érdemes feldolgozni a színdarabokat, de egyes részeik kiemelhetőek és az órai munka alapját képezhetik.

IV. A mondókák, dalok, párbeszédok tanítása – A tanítási-tanulási folyamatban a mondókát, a párbeszédet globális úton közelítjük meg, de a későbbi szakaszokban mindig jelen van az analízis, mellyel megerősítjük és finomítjuk a globális úton megszerzett szemantikai ismereteket. Az új és a régi ismeretek szintézisével tovább fejleszthetjük, gazdagíthatjuk a szóbeli szövegalkotást. A szövegek feldolgozása végén az új nyelvi elemek integrálódásával végzett cselekvési formáknak változatosaknak kell lenniük. A szerepjátékok mellett szervezhetünk ún. szabad gyerekelőadásokat. Ez jó alkalom a nyelvhasználat mellett az alkotásra, az önkifejezésre, a szórakozásra.

- A kommunikációs szituációt, nevezhetjük mikrodrámának is, tárgyképek, bábok, mimetizálás, gesztikuláció segítségével jelenítem meg. Minden képhez egy verbális megnyilvánulás tartozik. A szituációt egymás után többször bemutatom. (Eredeti dokumentum: hangkazetta, videofilm stb.) A megjelenítés legyen élő, színes, motiváló, a tanulók gondolatait terelje az üzenet felé és tartsa annak keretei közt. A tanulók a képek, a bemutatás stílusa, hangvétele alapján érzékelik, hogy miről szól a szituáció.
- Következik az analízis, a jelenet értelmezése, a szereplők közti viszony, az esemény térben, időben való elhelyezése.

- Majd a tanulók megismétlik a képekhez tartozó beszédegységeket. Mondani és újra elmondani a mondókát, párbeszédet, dalt nagy öröm a gyerek számára. Örül annak, hogy ki tudja fejezni magát egy bizonyos idegen nyelven. Az ismétlés még egy alkalom, hogy játsszon a nyelvvel, azt jobban elsajátítsa. Az ismétlések változatosságára nagyon ügyelni kell. Pl.: halkán, hangosan, vagy akár rap formában is ismételtethetünk. Vagy az egyik kifejezést azok ismétlik, akik szeretik a vanília fagyit, a másikat azok, akik félnek a kísértetektől. És így tovább.
- Ezután önállóan beszélnek a képekről, s lerajzolják az eseményt.
- Olvasást, írást is gyakoroltathatunk, ha már bevezettük tanításukat.
- Következhet a szerepjátékra való felkészülés, majd a játék az osztály előtt, melynek során mozgással, testtartással, arcjárással is kifejezik, hogy miről szól a mondóka, a párbeszéd vagy a dal. A beszédesemény üzenetet tartalmaz, amely a szerephelyzetben lévő tanulót cselekvéseiben orientálja, reakcióra készíti.

V. Mit értünk szerepjátékon? - A szerepjáték a kommunikációs szituáció eljátszása. A megértés és a beszédalkotás célirányos folyamatainak együttese. A szerepjáték lehet:

- *Memoratív*: A tanulók jó reprodukációs szinten megjelenítik az utánzással megtanult, tartalmában megértett nyelvi anyagot. Erre a szövegfeldolgozás első szakaszának a végén kerül sor.
- *Változós*: A tanulók szimulált beszédhelyzetben képesek az eredeti szöveget újabb szempontok szerint megváltoztatva megjeleníteni. Az eredeti szituáció módosítása új elemekkel.
- *Improvizációs*: Csak a beszédhelyzet indítását beszéljük meg (pl. a szereplőket), és a tanulók rögtönzéseik alakítják az események menetét. Ez a szövegfeldolgozás későbbi szakaszában valósítható meg.⁴

VI. Hogyan irányítjuk a szerepjátékot?

- Az eredeti képet, hangot nem használjuk.
- A gyerekek megnevezik a szereplőket, rögzítjük a helyszínt és a szituáció fontos tényezőit.
- Csoportokat alkotunk a szituációhoz szükséges szereplők száma szerint. A szerepeket nem egyéneknek, hanem csoportoknak osztjuk ki, akiknek együtt kell felkészülni az előadásra. Ily módon több próba is folyhat egy időben. A közös munka motiválja a diákokat. A csoporttagok barátságos légkörben vitathatják meg a közös feladatot. A próba lényege, hogy a csoport kidolgozza a célnyelven bemutatandó szerepfelfogást.
- 2–3 perc felkészülés után következik a bemutatás, az előadás. Jelzésszerű kellékek használata, a terem átrendezése megkönnyíti a szerepek átélését.
- Kellő számú gyakorlás után változtathatunk a kommunikációs tényezőkön. Így megalapozhatjuk, hogy a tanuló új, nem sztereotip problémahelyzetben meg tudja indítani tájékozódó tevékenységét.
- A tanár csak a teljes tanácstalanság esetén lépjen közbe, mint a szóban forgó szituáció egyik szereplője.
- A beszédhelyzet előadásakor törekedni kell a teljes idegen nyelvűségre, az előadás kifejező megjelenítésére.

- Az előadás után a szereplők teljesítményéről a társak és a tanár is véleményt mond. A tanár ne törje meg a játék folyamatát a hibák javításával. Erről az értékelésnél kell szólni. A játék során a tanulóknak nem szabad félniük attól, hogy hibáznak. Arra kell törekedniük, hogy minél folyékonyabban beszéljenek. A pontosság a gyakorlattal jön meg. S végül, az értékelés nem arra való, hogy a tanulók tudását felmérjük. A tanulás sikerességét a következő szituációk javuló előadásai bizonyítják.
- A tanult párbeszédet gyakorlását, előadását a lehető legváltozatosabban végeztessük. Pl.: Adott párbeszédet különböző állapotokban, vagy környezetben adják elő a tanulók.
- Az egyik diák egy magyar tanuló, a másik az angol királynő
- Az állatidomár és a tigris
- Két börtönlakó beszélget a rácsokon keresztül
- Lottónyertes és a peches
- Boxbajnokok, mindegyik azt hiszi, hogy ő a legjobb
- Viszketnek, melegük van, fáznak, félnek
- A barlang falán keresztül kell beszélni, vagy a folyó két partján át folyik a beszélgetés. Stb.

VII. Miért fontos munkánkban a szerepjátékot alkalmazni? – A szerepjátéknak nagy jelentőséget tulajdonítunk.

- A tanítás- tanulás folyamatát változatossá tudjuk vele tenni.
- Általa a gyerek már a nyelvtanulás kezdeti időszakában hozzászokik az önálló szóbeli megnyilvánuláshoz.
- Olyan nyelvi sémák automatizálását teszi lehetővé, melyek nélkülözhetetlenek a mindennapi kommunikációhoz.
- Teret enged a gyermek leleményességének, találékonyságának. Nem a szöveg szószeminti visszaadása a lényeg, hanem, hogy az adott szituációban a gyerek feltalálja magát.
- A reprodukálás és a variált gyakorlás mellett lehetőség nyílik a helyes idegen nyelvi viselkedés, a szokások és a gesztusok elsajátítására is, mely mind részét képezi a kommunikációs készség fejlesztésének.

A gyerekek ebben a korban szívesen játszanak, fejtörés nélkül cserélnek bőrt, életkort és nemet. Mások lehetnek, még soha át nem élt szituációkban vehetnek részt. A szerepjáték teret ad az álmoknak, a kalandnak, a képzeletnek. Alkalmazásával felkészítjük tanulóinkat az idegenekkel, idegen nyelven történő beszélgetésre, vagyis a céltudatos és hatékony kommunikációra.

A sikeres szerepjáték a legösszetettebb formája a beszédre nevelésnek.

RUBIN és THOMSON gondolatával szeretném írásomat zárni:

„A kellő pillanatban kimondott üzenet, még ha tökéletlen is, értékesebb számos kimondatlan bölcsességnél, legyenek azok bármily tökéletesek”⁵

- 1 DELANNOY, CÉCILE-LÉVINE, JACQUES: *La motivation*. PARIS. CNDP-HACHETTE. 1997. 5. P.
- 2 GARABÉDIAN, MICHELE-LERASLE, MAGDELEINE-PÉTREAUULT-VAILLEAU, FRANCOISE: *Les petits lascars 1*. PARIS. DIDIER. 1988. 4.P., 16.P., 24.P., 27.P.
- 3 CONNEN, MIREILLE: *Mes premiers mots en français*. PARIS. HACHETTE. 1990. 6-7.P.
- 4 GARABÉDIAN, MICHELE-LERASLE, MAGDELEINE-MEYER-DREUX, SYLVIE: *Trampoline 1, Guide pédagogique*. PARIS. CLÉ INTERNATIONAL. 1990.
- 5 J. DI PIETRO, ROBERT: *Szerepjátékok a nyelvórán – Stratégiai interakció*. BUDAPEST. NEMZETI TANKÖNYVKIADÓ. 1994. 13. P.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- CONNEN, MIREILLE: *Mes premiers mots en français*. PARIS. HACHETTE. 1990.
- DELANNOY, CÉCILE-LÉVINE, JACQUES: *La motivation*. PARIS. CNDP-HACHETTE. 1997.
- GARABÉDIAN, MICHELE-LERASLE, MAGDELEINE-MEYER-DREUX, SYLVIE: *TRAMPOLINE 1, GUIDE PÉDAGOGIQUE*. PARIS. CLÉ INTERNATIONAL. 1990.
- GARABÉDIAN, MICHELE-LERASLE, MAGDELEINE-PÉTREAUULT-VAILLEAU, FRANCOISE: *Les petits lascars 1*. PARIS. DIDIER. 1988.
- J. DI PIETRO, ROBERT: *Szerepjátékok a nyelvórán – Stratégiai interakció*. BUDAPEST. NEMZETI TANKÖNYVKIADÓ. 1994.
- SAMSON, COLETTE: *333 idées pour l'anglais*. PARIS. NATHAN. 1996.
- WENK, BRIAN: *Enseigner aux enfants*. PARIS. CLÉ INTERNATIONAL. 1989.